

Akademija ženskog liderstva

Predlozi za uvođenje mehanizama rodne ravnopravnosti u rad nacionalnih saveta nacionalnih manjina

Decembar 2015.

Sadržaj:

1. Uvod	2
2. Pojmovnik	3
3. Pravni okvir za rodnu ravnopravnost	4
3.1. Najvažnije odredbe u pravnom sistemu Republike Srbije	4
4. Mehanizmi za unapređenje rodne ravnopravnosti u okviru nacionalnih saveta	7
4.1. Pravni okvir	7
4.2. Primeri primene	9
4.2.1. Unapređenje opštih akata (statuta i poslovnika o radu)	9
4.2.2. Osnivanje posebnog mehanizma	13
5. Nadležnosti nacionalnih saveta i rodna ravnopravnost	17
6. Primeri dobre prakse	18
7. Alatka za praćenje napretka rada saveta	20
8. Zaključci i preporuke	22

1. Uvod

Dokument „Predlozi za uvođenje mehanizama rodne ravnopravnosti u rad nacionalnih saveta nacionalnih manjina“ koji je pred vama ima za cilj da nacionalnim savetima nacionalnih manjina pomogne u razrešenju nedoumica i pitanja koja mogu biti postavljena pri uvođenju principa rodne ravnopravnosti u rad nacionalnih saveta nacionalnih manjina.

U njoj se mogu naći informacije o pravnom okviru za rodnu ravnopravnost u Republici Srbiji, mogućim modelima uspostavljanja mehanizama za unapređenje rodne ravnopravnosti u okviru saveta, primeri primene ovog principa na nadležnosti saveta, kao i neki od već postojećih primera dobre prakse u ovoj oblasti. Dokument sadrži alatke za praćenje napretka rada saveta u procesu uvođenja rodne ravnopravnosti u njegov rad, kao i zaključke i preporuke o prvim koracima koje treba preduzeti na ovom putu.

Nadamo se da će nacionalni saveti nacionalnih manjina ovaj dokument videti kao korisan i praktičan.

Sofija Mandić

2. Pojmovnik

Diskriminacija - svako neopravdano pravljenje razlike ili nejednako postupanje, odnosno propuštanje (isključivanje, ograničavanje ili davanje prvenstva), u odnosu na lica ili grupe kao i na članove njihovih porodica, ili njima bliska lica, na otvoren ili prikriven način; zasniva se na rasi, boji kože, precima, državljanstvu, nacionalnoj pripadnosti ili etničkom poreklu, jeziku, verskim ili političkim ubeđenjima, polu, rodnom identitetu, seksualnoj orijentaciji, imovnom stanju, rođenju, genetskim osobenostima, zdravstvenom stanju, invaliditetu, bračnom i porodičnom statusu, osuđivanosti, starosnom dobu, izgledu, članstvu u političkim, sindikalnim i drugim organizacijama i drugim stvarnim, odnosno pretpostavljenim ličnim svojstvima.¹

Organi javne vlasti - državni organi i institucije koje vrše javna ovlašćenja.

Pol - biološki pojam; deli osobe na muškarce i žene prema njihovim polnim karakteristikama.

Politike jednakih mogućnosti, rodno osetljive politike – usvojene mere organa javnih vlasti koje otklanjaju postojeće neravnopravnosti u položaju žena i muškaraca i uspostavljaju punu ravnopravnost u javnoj i privatnoj sferi.

Posebne mere - mere koje usvajaju organi javne vlasti, a čiji je cilj postizanje pune ravnopravnosti osoba koje se nalaze u suštinski nejednakom položaju.

Poslovnik o radu nacionalnog saveta - pravni akt koji detaljnije uređuje način donošenja odluka unutar nacionalnog saveta; uspostavlja pravila za donošenje odluka unutar nacionalnog saveta i njegovih organa.

Rod - društveni pojam; promenljiv u vremenu i prostoru; skup ponašanja koje društvo ocenjuje kao prihvatljiva za muškarce ili žene.

Rodna ravnopravnost - podrazumeva ravnopravno učešće oba pola u svim sferama javnog i privatnog života; koncept koji znači da sva ljudska bića imaju slobodu da razvijaju lične sposobnosti i prave izbore bez ograničenja nametnutih strogim rodnim ulogama; da se različito ponašanje, želje i potrebe žena i muškaraca u jednakoj meri uzimaju u obzir, vrednuju i podržavaju.²

¹ Član 2. Zakona o zabrani diskriminacije.

² „100 reči o ravnopravnosti: Rečnik termina o ravnopravnosti žena i muškaraca“, prvi put objavljeno kao „One hundred words for equality: A glossary of terms on equality between women and men“ u izdanju Office for Official Publications of the

Rodno osetljiv jezik - jezik koji za osobu ženskog pola koristi imenicu u ženskom rodu (npr. predsednica, poslanica, ministarka).

Rodno osetljiva statistika - statistika koja postojeće podatke obeležava/razdvaja po polu.

Statut nacionalnog saveta - najviši pravni akt nacionalnog saveta; detaljnije reguliše pitanja koja su okvirno određena Zakonom o nacionalnim savetima nacionalnih manjina; detaljnije reguliše rad nacionalnog saveta i njegovih organa.

Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina – zakon koji reguliše položaj, nadležnosti, postupak izbora i finansiranje nacionalnih saveta nacionalnih manjina.

3. Pravni okvir za rodnu ravnopravnost

3.1. Najvažnije odredbe u pravnom sistemu Republike Srbije

Nacionalni saveti nacionalnih manjina (u daljem tekstu: nacionalni saveti) u svom radu moraju poštovati odredbe Ustava i zakona koji se posebno odnose na rad ovih tela i položaj nacionalnih manjina. Međutim, s obzirom na to da je poredak Republike Srbije jedinstven, nacionalni saveti u svom radu moraju poštovati i druge ustavne i zakonske odredbe. Nacionalni saveti u svom radu najčešće primenjuju i prate odredbe koje na opštem nivou regulišu oblasti koje su u nadležnosti nacionalnih saveta, poput zakona iz oblasti obrazovanja, kulture, informisanja, službene upotrebe jezika, pisma i nacionalnih obeležja.

U nastojanju **da poštuju princip rodne ravnopravnosti**, nacionalni saveti moraju voditi računa o poštovanju Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina (u daljem tekstu: Zakon o nacionalnim savetima), ali podjednako i o poštovanju Ustava Republike Srbije, Zakona o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina, Zakona o ravnopravnosti polova i Zakona o zabrani diskriminacije. U ovom odeljku biće navedene najvažnije odredbe ovih zakona, a na koje nacionalni saveti mogu da se oslone pri unapređenju rodne ravnopravnosti u svom radu.

Ustav Srbije garantuje ravnopravnost žena i muškaraca u svim sferama života i propisuje obavezu države da razvija politiku jednakih mogućnosti. Ovakvu politiku su dužni da vode svi organi javne vlasti i nosioci javnih ovlašćenja, u koje spadaju i nacionalni saveti. Takođe, Ustav garantuje i jednaku zakonsku zaštitu za sve građane, izričito zabranjujući diskriminaciju

Akademija ženskog liderstva

zasnovanu na polu. Ustav ustanovljava i pravo na učešće u upravljanju javnim poslovima, stupanje u javne službe i na javne funkcije pod jednakim uslovima za sve građane.

Važan oslonac za unapređenje rodne ravnopravnosti u nacionalnim savetima je i **Zakon o ravnopravnosti polova** koji kao jedan od svojih ciljeva navodi ravnopravno učešće žena i muškaraca u svim oblastima javnog i privatnog sektora i koji politiku jednakih mogućnosti definiše kao ravnopravno učešće polova u svim fazama planiranja, donošenja i sprovođenja odluka koje su od uticaja na položaj žena i muškaraca.

Odredba **Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjine** koja propisuje da će na izbornim listama najmanje svaki treći kandidat biti pripadnik manje zastupljenog pola sigurno je već poznata nacionalnim savetima. Ovo je ujedno i jedina odredba ovog zakona koja detaljnije razrađuje obavezu nacionalnih saveta da vode politiku jednakih mogućnosti.

Ustav Srbije

Član 15.

Država jemči ravnopravnost žena i muškaraca i **razvija politiku jednakih mogućnosti**.

Član 21.

Pred Ustavom i zakonom svi su **jednaki**.

Svako ima pravo **najjednaku zakonsku zaštitu**, bez diskriminacije.

Zabranjena je svaka diskriminacija, neposredna ili posredna, po bilo kom osnovu, a naročito po osnovu rase, pola, nacionalne pripadnosti, društvenog porekla, rođenja, veroispovesti, političkog ili drugog uverenja, imovnog stanja, kulture, jezika, starosti i psihičkog ili fizičkog invaliditeta.

Ne smatraju se diskriminacijom posebne mere koje Republika Srbija može uvesti radi postizanja pune ravnopravnosti lica ili grupe lica koja su suštinski u nejednakom položaju sa ostalim građanima.

Član 53.

Građani imaju **pravo da učestvuju u upravljanju javnim poslovima** i da pod **jednakim uslovima stupaju u javne službe i na javne funkcije**.

Zakon o ravnopravnosti polova

Član 2.

Ravnopravnost polova **podrazumeva ravnopravno učešće žena i muškaraca u svim oblastima javnog i privatnog sektora**, u skladu sa opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava, potvrđenim međunarodnim ugovorima, Ustavom Republike Srbije (u daljem tekstu: Ustav) i zakonima, i svi su dužni da je poštuju.

Jemči se ravnopravnost polova, u skladu sa opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava, potvrđenim međunarodnim ugovorima, Ustavom i zakonima.

Odredbe ovog zakona ne mogu se tumačiti na način koji bi doveo do ukidanja ili ograničenja nekog postojećeg prava utvrđenog drugim propisom.

Državni organi, organi autonomnih pokrajina, organi jedinica lokalne samouprave, organizacije kojima je povereno vršenje javnih ovlašćenja, kao i pravna lica koja osniva ili finansira u celini, odnosno u pretežnom delu Republika Srbija, autonomna pokrajina i jedinica lokalne samouprave (u daljem tekstu: **organi javne vlasti**) **dužni su da prate ostvarivanje ravnopravnosti zasnovane na polu u svim oblastima društvenog života, primenu međunarodnih standarda i Ustavom zajemčenih prava u ovoj oblasti.**

Član 3.

Organi javne vlasti razvijaju aktivnu **politiku jednakih mogućnosti u svim oblastima društvenog života.**

Politika jednakih mogućnosti podrazumeva **ravnopravno učešće polova** u svim fazama **planiranja, donošenja i sprovođenja** odluka koje su od uticaja **na položaj žena i muškaraca.**

Član 7.

Ne smatra se diskriminacijom ni povredom načela jednakih prava i obaveza **donošenje posebnih mera radi otklanjanja i sprečavanja nejednakog položaja** žena i muškaraca i ostvarivanja jednakih mogućnosti polova.

Akademija ženskog liderstva

Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina

Član 72.

Na izbornoj listi mora da se nalazi najmanje jedna trećina kandidata od broja članova nacionalnog saveta koji se bira, a najviše onoliko kandidata koliko se članova nacionalnog saveta bira.

Kandidat može biti samo ono lice koje je upisano u poseban birački spisak.

Ime i prezime kandidata navode se u izbornoj listi prema srpskom pravopisu i ćiriličkim pismom, a mogu da budu navedeni i prema pravopisu i pismu nacionalne manjine, pri čemu redosled određuje predlagač.

Nosioca izborne liste i redosled kandidata određuje predlagač.

Na izbornoj listi **među svaka tri kandidata** po redosledu na listi (prva tri mesta, druga tri mesta i tako do kraja liste) mora biti najmanje po jedan kandidat - **pripadnik onog pola koji je manje zastupljen na listi**.

4. Mehanizmi za unapređenje rodne ravnopravnosti u okviru nacionalnih saveta

4.1. Pravni okvir

Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina ostavlja dovoljno prostora za primenu principa rodne ravnopravnosti u radu nacionalnih saveta, iako se čini da se na ovaj princip osvrće samo u svojoj odredbi o najmanjem broju kandidata manje zastupljenog pola na izbornoj listi. Potrebno je da savet shvati svoju obavezu razvoja politika jednakih mogućnosti. Nakon toga, nije teško pronaći mehanizam (ili više njih) koji će najbolje dovesti do ostvarivanja postavljenih ciljeva u oblasti rodne ravnopravnosti. Možda Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina nije izričito uspostavio ovaj mehanizam, ali je omogućio da to saveti pojedinačno učine.

Sa tog aspekta, jedna od najvažnijih odredbi Zakona o nacionalnim savetima je ona o sadržini statuta nacionalnih saveta. Statutom se detaljnije uređuje delatnost ovih tela, ovlašćenja pojedinih organa nacionalnih saveta, kao i pravila pri dodeli priznanja saveta.

Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina

Član 6

Nacionalni savet ima statut.
Statutom se uređuju:

- 1) **delatnost** nacionalnog saveta;
 - 2) broj članova nacionalnog saveta, u skladu sa zakonom;
 - 3) sedište nacionalnog saveta;
 - 4) naziv, simbol i pečat nacionalnog saveta;
 - 5) **ovlašćenja**, postupak izbora i mandat **predsednika** nacionalnog saveta;
 - 5a) **ovlašćenja**, postupak izbora, broj članova i mandat **izvršnog odbora**;
 - 6) **ovlašćenja**, postupak izbora, broj članova i mandat **odbora** i **drugih radnih tela** nacionalnog saveta;
 - 7) **priznanja** i način njihove dodele, i
 - 8) druga pitanja od značaja za rad nacionalnog saveta.
- Prvi saziv nacionalnog saveta dužan je da donese statut nacionalnog saveta u roku od deset dana od konstituisanja.

Ovu odredbu zakona nacionalni saveti mogu iskoristiti da u delatnost (nadležnost) nacionalnog saveta u statutu uvrste težnju ka unapređenju rodne ravnopravnosti u radu saveta. Isto se može učiniti i ukoliko se ovakva obaveza uvrsti u ovlašćenja predsednika nacionalnog saveta, svih ili pojedinih članova izvršnog odbora. Takođe, moguće je u svakom od postojećih odbora nacionalnog saveta³ odrediti osobu koja će se u ovim oblastima posebno baviti pitanjima unapređenja rodne ravnopravnosti. Isto tako je moguće osnovati i posebno telo koje će se baviti unapređenjem rodne ravnopravnosti u radu čitavog saveta.

Tako na primer, jedna od mogućnosti može biti i da se pri dodeli priznanja vodi računa da među onima koji ispunjavaju kriterijume za dodelu priznanja ravnopravno bude muškaraca i žena ili se čak može uspostaviti posebna nagrada koja će redovno biti uručivana zaslužnim ženama iz zajednice.

Dakle, iako se to ne čini na prvi pogled, postoji sasvim dovoljno prostora da svaki nacionalni savet pronade **najpogodniji mehanizam da ostvari ustavnu i zakonsku obavezu o vođenju politika jednakih mogućnosti u okviru svojih nadležnosti**. Položaj ovog mehanizma potrebno je dodatno utvrditi i **poslovníkom o radu** nacionalnog saveta ili pojedinih njegovih organa, kojim se može utvrditi na koji način će stav mehaniz(a)ma za unapređenje rodne ravnopravnosti uticati na konačnu odluku o pojedinim pitanjima iz nadležnosti saveta.

³ Odbori za obrazovanje, kulturu, obaveštavanje i službenu upotrebu jezika i pisma.

4.2. Primeri primene

U ovom poglavlju ćemo predložiti neke od mogućih modela uspostavljanja mehanizama za unapređenje rodne ravnopravnosti. Podelićemo primere na dve grupe: one koji se odnose na unapređenje opštih akata saveta i one koji se odnose na uspostavljanje posebnog mehanizma koji bi se u okviru saveta bavio unapređenjem rodne ravnopravnosti.

4.2.1. Unapređenje opštih akata (statuta i poslovnika o radu)

Pre nego što predstavimo primere rodno osetljivih odredbi statuta, potrebno je naglasiti da se neki od predloženih načina uvođenja principa rodne ravnopravnosti u rad nacionalnih saveta može primeniti i bez statutarne promene. Primera radi, za kreiranje politika jednakih mogućnosti u okviru nacionalnog saveta dovoljno je pozvati se na ustavne i zakonske obaveze i na taj način pojedinačnim odlukama nacionalnog saveta učiniti da njegovi članovi ili članovi drugih organa nacionalnog saveta budu zaduženi za pitanja rodne ravnopravnosti. Međutim, iskustvo je pokazalo da se tek promenom internih opštih akata unapređenje rodne ravnopravnosti doživljava kao obaveza, a tu je i prednost postojanja svih relevantnih pravila na jednom mestu. Dakle, promene statuta nisu nužan, ali jesu poželjan uslov za uvođenje mehanizama rodne ravnopravnosti i politika jednakih mogućnosti u rad nacionalnih saveta. Ovakve promene obezbeđuju stalniju i stabilniju poziciju pitanju unapređenja rodne ravnopravnosti u radu nacionalnih saveta.

➤ Primer 1: Politika jednakih mogućnosti u statutu

Iza odredbe koja nabroja nadležnosti nacionalnog saveta, možemo dodati odredbu koja upućuje na primenu politika jednakih mogućnosti u okviru svih nadležnosti saveta, recimo:

Politike jednakih mogućnosti

Član ____

U okviru svojih nadležnosti, nacionalni savet vodi računa o ravnopravnosti žena i muškaraca i vodi politiku jednakih mogućnosti.

Nacionalni savet u okviru svojih nadležnosti preduzima posebne mere radi postizanja pune ravnopravnosti lica ili grupe lica koja su suštinski u neravnopravnom položaju sa ostalim građanima.

Ne smatraju se diskriminacijom posebne mere koje nacionalni savet uvodi radi postizanja pune ravnopravnosti lica ili grupe lica koja su suštinski u neravnopravnom položaju.

Ovakva odredba se odnosi na obavezu vođenja politika jednakih mogućnosti koja vodi ka ravnopravnosti žena i muškaraca, ali se ne ograničava samo na žene i muškarce. U stavu dva je jasno da se politika jednakih mogućnosti vodi do postizanja pune ravnopravnosti svih onih koji se nalaze u suštinski neravnopravnom položaju.

Ukoliko pitanje vođenja politike ravnopravnosti žena nije trenutno regulisano statutom nacionalnog saveta, njegove promene ili usvajanje novog statuta se mogu iskoristiti za uvođenje ovog pojma, kao u primeru 1.

➤ Primer 2: Ovlašćenja predsednika predviđena statutom nacionalnog saveta

Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjine ostavlja mogućnost da nacionalni saveti svojim statutima detaljnije regulišu pitanje ovlašćenja pojedinih organa saveta. Tako se u ovlašćenjima predsednika, izvršnog odbora ili pojedinih članova izvršnog odbora može naći obaveza o unapređenju rodne ravnopravnosti na način prikazan u primeru ispod:

Predsednik
Član ____
Nadležnosti predsednika nacionalnog saveta:
1) Predstavlja i zastupa nacionalni savet;
2) Saziva i predsedava sednicama nacionalnog saveta;
3) Predlaže kandidate za predsednika i članove Izvršnog odbora nacionalnog saveta i sekretara Nacionalnog saveta;
4) Predlaže plan rada i godišnji finansijski plan nacionalnog saveta;
5) Podnosi nacionalnom savetu izveštaj o svom radu najmanje jednom godišnje;
6) Predlaže nacionalnom savetu finansijski izveštaj i završni račun;
7) Ima pravo da prisustvuje sednicama odbora i drugih radnih tela nacionalnog saveta, bez prava odlučivanja;

➤ Primer 3: Ovlašćenja izvršnog odbora predviđena statutom nacionalnog saveta

Sem što je u ovlašćenja izvršnog odbora moguće uvrstiti vođenje politika jednakih mogućnosti, postoji prostor i da se u samom **izvršnom odboru obezbedi zastupljenost manje zastupljenog pola.**

Ovo je dodatno olakšano činjenicom da predsjednik saveta predlaže kandidate za članove izvršnog odbora. Ukoliko savet ima potpredsednike, na isti način je moguće **garantovati zastupljenost manje zastupljenog pola u ukupnom broju potpredsednika.**

Izvršni odbor

Član ____

Izvršni odbor ima predsjednika i sedam članova Izvršnog odbora. **Najmanje tri člana Izvršnog odbora su predstavnici manje zastupljenog pola u nacionalnom savetu.**

Nacionalni savet bira predsjednika i članove Izvršnog odbora iz reda članova nacionalnog saveta, na predlog predsjednika nacionalnog saveta.

Izvršni odbor se bira većinom od ukupnog broja članova nacionalnog saveta.

Članovi izvršnog odbora mogu biti zaduženi za pojedine oblasti iz nadležnosti nacionalnog saveta, a **najmanje jedan član će biti zadužen da vodi računa da nacionalni savet usvaja politike jednakih mogućnosti.**

➤ Primer 4: Nadležnost odbora saveta u statutu

Nacionalni saveti moraju formirati odbore koji se bave osnovnim nadležnostima nacionalnih saveta – to su odbori za obrazovanje, kulturu, obaveštavanje i odbor za službenu upotrebu jezika i pisma. Ovo pitanje je regulisano Zakonom o nacionalnim savetima nacionalnih manjine i ostavlja dovoljno prostora da se u odredbama statuta nacionalni savet obaveže da će svaki od navedenih odbora u okviru svojih nadležnosti posebno voditi računa o pitanju ravnopravnosti žena i muškaraca u svom sastavu i vođenju politika jednakih mogućnosti.

Odbori nacionalnog saveta

Član ____

Odbori nacionalnog saveta su:

- 1) Odbor za obrazovanje;
- 2) Odbor za kulturu;
- 3) Odbor za obaveštavanje;
- 4) Odbor za službenu upotrebu jezika i pisma.

U okviru svojih nadležnosti, odbori će voditi računa o ravnopravnosti žena i muškaraca i voditi politiku jednakih mogućnosti. U svakom odboru jedan član će biti posebno zadužen za ovo pitanje.

➤ Primer 5: Rodno osetljiva statistika u statutu

Zakon o ravnopravnosti polova u članu 40. propisuje obavezu da svi nosioci javnih ovlašćenja moraju prikupljati, evidentirati i obrađivati statističke podatke tako da oni budu iskazani po polu. Ipak, iskustvo je pokazalo da se nosioci javnih ovlašćenja ove obaveze najčešće pridržavaju tek kada ona postane deo nekog od internih pravila, što je jedan od argumenata za uvođenje posebne odredbe o rodno osetljivoj statistici u statute saveta.

Rodno osetljiva statistika

Član ____

Statistički podaci koje prikupljaju, evidentiraju i obrađuju nacionalni saveti, ustanove, udruženja, fondacije i privredna društva koje savet osniva u okviru svoje nadležnosti, moraju biti iskazani po polu.

Podaci iz stava 1. ovog člana će se prikupljati tako da su u svim fazama prikupljanja, evidentiranja i obrade iskazani po polu.

Statistički podaci iz stava 1. ovog člana sastavni su deo statističkog informacionog sistema Republike Srbije i dostupni su javnosti, u skladu sa zakonom.

➤ Primer 6: Rodno osetljiv jezik u statutu

Korišćenjem rodno osetljivog jezika omogućavamo da u javnosti budu primećeni pripadnici (najčešće pripadnice) manje zastupljenog pola koji uzimaju učešće u radu nacionalnog saveta. Pitanje rodno osetljivog jezika će biti posebno bitno u izradi akata koji proizilaze iz statuta, poput odluke kojom je imenovana predsednica odbora za obrazovanje, potpredsednica saveta i slično. Kako bi ovi akti bili obavezno rodno osetljivi, u statut je potrebno uvrstiti posebnu odredbu o korišćenju rodno osetljivog jezika.

Rodno osetljiv jezik

Član ____

Sve imenice u ovom aktu i drugim opštim i pojedinačnim aktima saveta korišćeni u muškom generičkom rodu **odnose se i na imenice u ženskom rodu.**⁴

Imenice koje označavaju službene pozicije, položaje i uloge unutar saveta koristiće se u obliku koji izražava pol lica koji obavlja tu poziciju, položaj ili ulogu.

➤ Primer 7: Dodela priznanja u statutu

Još jedan od načina da nacionalni savet promoviše politike jednakih mogućnosti i ravnopravnost žena i muškaraca jeste da o ovom pitanju vodi računa prilikom dodele priznanja nacionalnog saveta. Predloženi model nudi dva rešenja – jedno po kom se pri dodeli priznanja posebno vodi računa o tome da dobitnici ravnopravno budu i muškarci i žene, dok drugo predlaže uspostavljanje posebne nagrade za žene. Drugo rešenje daje nešto više prostora ženama iz zajednice, koje su po pravilu mnogo manje vidljive od svojih muških kolega. Upravo ovakvim pristupom bi se njihova vidljivost u zajednici mogla poboljšati.

Dodela priznanja

Član ____

Nacionalni savet **godišnje dodeljuje priznanja** za izuzetan doprinos pojedinca pripadnika nacionalne manjine u oblastima obrazovanja, kulture, informisanja i promocije jezika i pisma nacionalne manjine.

Bliže kriterijume za dodelu priznanja odrediće nacionalni savet svojom odlukom.

Nacionalni savet će voditi računa da se među dobitnicima priznanja koji ispunjavaju kriterijume za dodelu, **ravnopravno nađu i muškarci i žene.**

(Ili nacionalni savet će dodeljivati i **posebnu godišnju nagradu** ženi koja se posebno istakla u oblastima iz stava 1. ovog člana)

4.2.2. Osnivanje posebnog mehanizma

Nacionalni savet se može odlučiti i za osnivanje posebnog mehanizma koji će se baviti rodnom ravnopravnošću i politikama jednakih mogućnosti. Postojanje ovog mehanizma ne isključuje potrebu da se i u nadležnosti nekih drugih organa ili pojedinaca uključi rodno pitanje, prema prethodno iznetim primerima.

Za osnivanje posebnog mehanizma obično nije potrebna promena Statuta nacionalnog saveta i postoje dve mogućnosti. Prva, **osnivanje posebnog radnog tela** (njihovo osnivanje je

⁴ Moguće je uraditi i obrnuto, koristiti ženski generički rod. Ipak, zbog ustaljenosti korišćenja muškog generičkog roda, predložena opcija se gotovo uvek koristi.

omogućeno članom 6. Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina) i druga koja uključuje **uspostavljanje posebnog odbora** koji će se baviti ovim pitanjima (član 7. Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina). Pitanje koje se može pojaviti kao sporno jeste to što zakon navodi četiri odbora koje nacionalni savet mora da uspostavi.

Međutim to ne znači da nacionalni savet ne može imati i druge odbore. Drugim rečima, činjenica da je uspostavljena obaveza osnivanja određenih odbora, ne znači da je zabranjeno osnivanje drugih.

Odabir jednog od ova dva modela zavisiće od prilika u svakom konkretnom nacionalnom savetu. Uopšteno govoreći, model uspostavljanja odbora je nešto bolji, jer su odbori ti koji se bave nadležnostima nacionalnog saveta. U tom smislu, odbor za unapređenje rodne ravnopravnosti bi bio ravnopravan sa drugim odborima u komentaranju i predlaganju izmena politika iz perspektive politika jednakih mogućnosti. Sa druge strane, radna tela mogu više biti namenjena ispunjavanju nekog konkretnog i kratkoročnog zadatka.

Međutim, ova dva rešenja ne isključuju jedno drugo. Primera radi, moguće je uspostaviti poseban odbor za unapređenje rodne ravnopravnosti i/ili politike jednakih mogućnosti, ali takođe povremeno uspostavljati posebno radno telo koje treba da izvrši neki zadatak iz nadležnosti ovog odbora – recimo da uradi konkretnu analizu, prikupi podatke, uradi nacrt nekog predloga.

➤ Primer 1: Osnivanje odbora za rodnu ravnopravnost

Kod odabira ovog rešenja u statutu se izričito može navesti da je jedan od odbora nacionalnog saveta i odbor za unapređenje rodne ravnopravnosti. Ukoliko ovakva odredba već ne postoji u statutu ili njegova promena trenutno nije moguća, ovakav odbor i njegova nadležnost mogu svakako biti uspostavljeni odlukom nacionalnog saveta. Uvođenje predloženih odredbi u statut je na duži rok važno jer može uticati na buduću stalnost i obavezu osnivanja ovog tela.

Primer 1a: Statut nacionalnog saveta

Odbori nacionalnog saveta

Član ____

Nacionalni savet ima sledeće odbore:

- 1) Odbor za obrazovanje;
- 2) Odbor za službenu upotrebu jezika i pisma;
- 3) Odbor za obaveštavanje;
- 4) Odbor za kulturu;

5) Odbor za unapređenje rodne ravnopravnosti.

Nacionalni savet svojom odlukom može formirati i druge odbore.

Nadležnosti odbora

Član ____

Odbori za obrazovanje, službenu upotrebu jezika i pisma, obaveštavanje i kulturu:

- 1) Iniciraju donošenje i prate sprovođenje zakona iz svoje nadležnosti;
- 2) Analiziraju i prate oblasti iz svoje nadležnosti;
- 3) Daju mišljenja na pitanja iz svoje nadležnosti a koja se pojave pred savetom;
- 4) Predlažu aktivnosti saveta i mere iz svoje nadležnosti;
- 5) Obavljaju druge poslove koje im savet poveri.

Odbor za unapređenje rodne ravnopravnosti **daje mišljenje** na inicirane predloge, analize, predložene mere i druge akte odbora i nacionalnog saveta iz stava 1. ovog člana.

Mišljenje odbora iz stava 2. ovog člana sadrži preporuke kojima će se predlozi, mere i drugi akti odbora i nacionalnog saveta unaprediti tako da u svim fazama planiranja, donošenja i sprovođenja podstiču postizanje pune ravnopravnosti muškaraca i žena.

Primer 1b: Odluka nacionalnog saveta

Na osnovu člana 15. i 21. Ustava Srbije, kao i članova 2, 3 i 7. Zakona o ravnopravnosti polova, nacionalni savet ____ na sednici održanoj dana ____ u ____ donosi

ODLUKU

O osnivanju odbora za unapređenje rodne ravnopravnosti.

Član 1.

Odbor za unapređenje rodne ravnopravnosti **daje mišljenje** na inicirane predloge, analize, predložene mere i druge akte odbora i nacionalnog saveta

Mišljenje odbora iz stava 1. ovog člana sadrži preporuke kojima će se predlozi, mere i drugi akti odbora i nacionalnog saveta unaprediti tako da u svim fazama planiranja, donošenja i sprovođenja podstiču postizanje pune ravnopravnosti muškaraca i žena.

Član 2.

Akademija ženskog liderstva

Članovi odbora za unapređenje rodne ravnopravnosti su:

Član 3.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja.

M.P.

Predsednik/ca nacionalnog saveta

➤ Primer 2: Osnivanje posebnog radnog tela

Kod osnivanja posebnog radnog tela postoje dve mogućnosti. Prva, kojom je radno telo za unapređenje rodne ravnopravnosti izričito uspostavljeno Statutom i druga, kojom je ovo urađeno odlukom nacionalnog saveta (iako Statut izričito ne nalaže osnivanje ovog radnog tela). Prva mogućnost je bolja jer, kao i kod osnivanja odbora, omogućuje opstanak tela na duži rok.

Primer 2a: Statut nacionalnog saveta

Radna tela

Član ____

Nacionalni savet može osnovati radna tela radi obavljanja nekog konkretnog zadatka ili detaljnijeg razmatranja pitanja iz svoje nadležnosti.

Nacionalni savet će osnovati radno tela za unapređenje rodne ravnopravnosti.

Nacionalni savet može osnovati i druga radna tela.

Primer 2b: Odluka nacionalnog saveta

Na osnovu člana 15. i 21. Ustava Srbije, kao i članova 2, 3 i 7. Zakona o ravnopravnosti polova, nacionalni savet _____ na sednici održanoj dana ____ u ____ donosi

ODLUKU

o osnivanju radnog tela za unapređenje rodne ravnopravnosti.

Član 1.

Radno telo za unapređenje rodne ravnopravnosti daje mišljenje na inicirane predloge, analize, predložene mere i druge akte odbora i nacionalnog saveta

Mišljenje odbora iz stava 1. ovog člana sadrži preporuke kojima će se predlozi, mere i drugi akti odbora i nacionalnog saveta unaprediti tako da u svim fazama planiranja, donošenja i sprovođenja podstiču postizanje pune ravnopravnosti muškaraca i žena.

Član 2.

Članovi radnog tela za unapređenje rodne ravnopravnosti su:

Član 3.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja.

M.P.

Predsednik/ca nacionalnog saveta

5. Nadležnosti nacionalnih saveta i rodna ravnopravnost

Nadležnosti nacionalnih saveta iz oblasti obrazovanja, kulture, obaveštavanja i službene upotrebe jezika i pisma su regulisane kako Zakonom o nacionalnim savetima nacionalnih manjina, tako i opštim zakonima iz ovih oblasti i Zakonom o ravnopravnosti polova. Primera radi, u oblasti obrazovanja savet se prvenstveno rukovodi zakonima kojima se reguliše oblast prosvete⁵ iz kojih proističu pojedine nadležnosti nacionalnih saveta na osnovu kojih savet predlaže sadržaje nastavnih programa i inicira proces obezbeđivanja udžbenika, pa je ova pitanja potrebno posmatrati i iz ugla rodne ravnopravnosti. Upravo na ovom zadatku nacionalnim savetima su potrebni unutrašnji mehanizmi koji bi iznedrili ovakve rodno osetljive predloge.

⁵ Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja, Zakon o udžbenicima, Zakon o osnovnoj školi, Zakon o srednjoj školi.

U ovom delu želimo da skrenemo pažnju na neke svakodnevne odluke iz nadležnosti saveta i na to kako one izgledaju pre i posle uvođenja rodne perspektive u njih. Zadatak uvođenja ove perspektive je zapravo zadatak uspostavljenih mehanizama u okviru saveta.

➤ Primer 1: Strategija razvoja kulture

U usvojenoj strategiji razvoja kulture jedne od nacionalnih zajednica u društvenom kontekstu ne prepoznaje se položaj žena, niti njihov udeo u ukupnom broju pripadnika zajednice. Isto se odnosi i na čitavu strategiju, koja ne pominje žene, niti njihov položaj. Ukoliko pođemo od konteksta kojim se ne prepoznaju žene i muškarci, sasvim je sigurno da nije moguće postavljati ciljeve ili predlagati rešenja za promenu takvog konteksta.

Konkretno, kod podataka o društvenom kontekstu i teritorijalnom rasporedu, bilo bi potrebno **kod svakog podatka uneti i podatak o tome koliko od ukupnog broja čine žene, a koliko muškarci**. Ovi podaci već postoje u podacima iz popisa koji je nacionalni savet koristio, ali se oni, nažalost, nisu našli u ovoj strategiji razvoja kulture.

6. Primeri dobre prakse

➤ Primer 1: Korišćenje rodno osetljivog jezika, Statut Nacionalnog saveta bunjevačke nacionalne manjine

U Statutu Nacionalnog saveta bunjevačke nacionalne manjine se koristi rodno osetljiv jezik tako da su sve službene pozicije u savetu određene kako u ženskom, tako i u muškom rodu.

PRESEDNIK/CA, ZAMENIK/CA PRESEDNIKA/CE I POTPRESEDNICI/CE SAVETA

Član 15.

Savet ima predsednika/cu, zamenika/ce predsednika i dva potpredsednika/ce, koje Savet bira iz redova svojih članova.

➤ Primer 2: Predstavljanje znamenitih Slovakinja, Nacionalni savet slovačke nacionalne manjine⁶

⁶<http://www.ewa.org.rs/resursi/publikacije>

Akademija ženskog liderstva

Nacionalni savet slovačke nacionalne manjine je objavio publikaciju “Vojvodina – mesto znamenitih Slovakinja” kojom informiše članove nacionalne zajednice o životu i radu petnaest znamenitih Slovakinja - Ljudmila Hurbanove, Eržike Mičatek, Adele Čajakove - Petrovičove, Zuzane Halupove, Adele Greisingerove - Kubaniove, Marjene Čoček- Ajhart, Ljudmile Kvačalove, Marije Šiškove - Manje, Zuzke Medveđove, Ana Piksiadesove, Zuzane Kardelis, Ane Benkove, Božene Skuljcove, Marije Kičinjove i Oljge Garajove - Babilonove. Stvaranje publikacije je pomogla Kancelarija za Slovake u inostranstvu a priredila Akademija ženskog preduzetništva Bački Petrovac.

➤ **Primer 3: Uspostavljanje radnog tela za rodnu ravnopravnost, Statut Nacionalnog saveta makedonske nacionalne manjine**

Nacionalni savet makedonske nacionalne manjine predviđa postojanje različitih konsultativnih i radnih tela, a jedno od njih je i radno telo zaduženo za rodnu ravnopravnost.

Odbori
<p>Član 41.</p> <p>Savet ima odbore i to:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Odbor za obrazovanje;2. Odbor za kulturu;3. Odbor za obaveštavanje;4. Odbor za službenu upotrebu jezika i pisma. <p>Savet ima radna ili konsultativna radna tela i to:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Radno telo za omladinu;2. Konsultativno telo za statutarna i pravna pitanja;3. Radno telo za saradnju sa R.Makedonijom4. Radno telo za rodnu ravnopravnost5. Radno telo za nadzor

➤ **Primer 4: Uspostavljanje radnog tela za rodnu ravnopravnost, Statut Nacionalnog saveta hrvatske nacionalne manjine**

Nacionalni savet hrvatske nacionalne manjine u svom članu 49. navodi da će Savet formirati radna tela u cilju detaljnijeg razmatranja i rešavanja određenih pitanja iz svoje nadležnosti.

Akademija ženskog liderstva

Nacionalni savet izričito navodi i da jedno od ovih radnih tela može biti upravo ono zaduženo za rodnu ravnopravnost.

Druga radna tijela

Članak 49.

U cilju detaljnijeg razmatranja i rješavanja određenih pitanja iz svoje nadležnosti, Vijeće može formirati druga radna tijela.

Odluku o formiranju drugih radnih tijela Vijeće donosi većinom glasova od ukupnog broja članova. Vijeće može formirati sljedeća radna tijela: radno tijelo zaduženo za propise, predstavke i žalbe, radno tijelo zaduženo za financije i proračun, radno tijelo za promicanje gospodarske suradnje, radno tijelo zaduženo za šport, radno tijelo zaduženo za upis u poseban popis birača hrvatske nacionalne manjine, radno tijelo zaduženo za praćenje povreda manjinskih prava u Republici Srbiji, radno tijelo zaduženo za mladež, radno tijelo zaduženo za rodnu ravnopravnost i radno tijelo zaduženo za odnose sa crkvom.

7. Alatka za praćenje napretka rada saveta

U procesu uvođenja principa rodne ravnopravnosti u rad saveta, potrebno je postaviti ciljeve i povremeno proveravati napredak ka njihovom ostvarivanju. Kao pomoć na ovom putu, savetima predlažemo da koriste interni upitnik za praćenje napretka.

Primer internog upitnika:

U proteklih 12 meseci, nacionalni savet je na unapređenju rodne ravnopravnosti učinio sledeće pomake:

- Uspostavio statutarnu obavezu/obavezu u poslovniku o radu o unapređenju rodne ravnopravnosti

Komentar/napomena:

- Uspostavio obavezu organa nacionalnog saveta _____ (naziv organa) da se bavi unapređenjem rodne ravnopravnosti u radu nacionalnog saveta

Komentar/napomena:

- Uspostavljena statutarna obaveza/obaveza u poslovniku o radu o vođenju rodno osetljive statistike

Komentar/napomena:

-
- Uspostavljena statutarna obaveza/obaveza u poslovniku o radu o korišćenju rodno osetljivog jezika

Komentar/napomena:

-
- Uspostavljanje posebnog priznanja za žene

Komentar/napomena:

-
- Osnivanje posebnog odbora za unapređenje rodne ravnopravnosti

Komentar/napomena:

-
- Osnivanje posebnog radnog tela za unapređenje rodne ravnopravnosti

Komentar/napomena:

-
- Usvojene rodno osetljive politike (predlozi, analize, mere, drugi akti) nacionalnog saveta:

Komentar/napomena:

-
- Preduzete druge aktivnosti na unapređenju rodne ravnopravnosti:

Komentar/napomena:

-
- Planirane aktivnosti u narednih šest meseci:

Komentar/napomena:

8. Zaključci i preporuke

Nacionalni saveti imaju obavezu vođenja politika jednakih mogućnosti i zato moraju pronaći najbolji način za ostvarenje ovog cilja. Posle primera koje smo ovde izneli, ostaje pitanje – koji od ovih različitih mehanizama odabrati? Samo jedan, više njih, ili sve? Ovo svakako zavisi od mnogih prilika i okolnosti koje su poznate samo članovima nacionalnog saveta i njegovih organa. Nije najbolje prepisati sva ili nasumično odabrati neka od rešenja, već je potrebno otkriti šta je ono što će konkretnom nacionalnom savetu doneti željeni rezultat. Primera radi, ovlašćenja organa nacionalnog saveta su drugačije određena u različitim savetima, pa će negde biti više a negde manje logično uključiti i brigu tog organa za rodnu ravnopravnost. Odluka o najpogodnijem mehanizmu zavisice i od ličnih afiniteta učesnika u radu nacionalnog saveta, planova promene pojedinih akata nacionalnog saveta, kao i od toga koliko je rukovodstvo posvećeno vrednostima rodne ravnopravnosti.

Ono što se može nazvati **optimalnim rešenjem** za neki idealan savet bi svakako bilo:

- 1) **određivanje osobe** koja će se baviti unapređenjem rodne ravnopravnosti do uspostavljanja institucionalnih mehanizama saveta;
- 2) **uspostavljanje posebnog odbora za unapređenje rodne ravnopravnosti** Statutom nacionalnog saveta i to zbog prethodno iznetih argumenata o značaju ovog organa i njegovoj stalnosti);
- 3) **uvođenje odredbi** o politikama jednakih mogućnosti, korišćenju rodno osetljivog jezika, vođenju rodno osetljive statistike i uspostavljanju posebnih aktivnosti čiji je cilj unapređenje rodne ravnopravnosti.

Ipak, bez obzira na optimalnost ovog rešenja, vrlo je važno da se pre donošenja odluke u okviru nacionalnog saveta razgovara o tome **koji je model najpogodniji za konkretan savet i zašto**. U odgovoru na ova pitanja najbolje je vratiti se na osnovni cilj unapređenja rodne ravnopravnosti – kako će naš nacionalni savet i naša zajednica učiniti muškarce i žene ravnopravni(ji)m u javnoj i privatnoj sferi života. Usmerenost ka tom cilju će sasvim sigurno dovesti do prvih uspeha i do poboljšanja kvaliteta života žena i muškaraca, pripadnika I pripadnica nacionalne manjine.